d'enamorar-se així, d'equivocar-se així, d'exposar-se així,

Cicle a cura d'**Experimentem amb l'ART, amb Dolors Juarez, Judit Onsès i Isaac Sanjuan**

Línia de fuga 0 | El títol del cicle és part d'una acció artística de Jordi Boldú a partir de dos versos lliures i robats a l'Enric Casasses, del llibre *D'equivocar-se així* (Barcelona: Edicions 62/Empúries, 1997). La proposta consta de la producció d'un adhesiu i la seva escampada per l'espai públic, i també els espais íntims, de Mollet i més enllà. Alhora actua com a títol del cicle.

Línia de fuga 3 | *Desembre 2017 - març 2018*

Raquel Friera

Què passaria si la gran odalisca pintés la dona d'Ingres?

L'APARADOR
Museu Abelló, Mollet del Vallès

Aprendre des del joc de distàncies i diferències

Des del cicle de L'Aparador, portem explorant, de diferents maneres, la dimensió educativa dins el fenomen artístic i curatorial. Fins ara, s'ha anat desplegant des de: l'art que convida a la reflexió i ens obre a altres maneres de pensar la nostra realitat; l'art que s'infiltra discret però de forma punyent als espais de la ciutat i els interpel·la a cau d'orella; l'art que força encontres improbables per generar converses improbables; i l'art que desplaça fragments del museu a llocs no museístics, generant espais de trobada que van més enllà de l'intercanvi.

En aquesta ocasió, ens va semblar interessant explorar com la pràctica artística possibilitava creuaments i apropaments culturals i identitaris a Mollet del Vallès. Com des de l'art es podia parlar del que normalment no es parla. Quines són les potencialitats de l'art per apropar-nos a col·lectius que, malgrat convivim i compartim espais comuns, no coneixem més enllà dels estereotips i la cultura visual que ens ha arribat.

La línia de fuga que presentem ha permès indagar en aquestes qüestions, alhora que ha fet emergir molts altres interrogants per ampliar el debat art-educació-ciutadania.

Què pot la pintura?

Occident mira Orient. Occident –home– imagina Orient –dona–. Occident –home blanc– fantasieja amb Orient –dona del Magreb. Occident –home blanc artista– representa Orient –dona del Magreb odalisca. Per què de totes les mirades d'Occident cap Orient que recull la història de la pintura, si ens preguntessin per la primera que ens ve al cap, seria una odalisca o, fins i tot, *La gran odalisca* d'Ingres?

Què representa *La gran odalisca*? De què és imatge? Per què, si fins i tot el mateix Ingres va reconèixer la distorsió de la figura femenina en aquella obra, va entrar al nostre imaginari com a odalisca vertadera? Quin poder té la pintura per construir imaginaris, per representar realitats que donem per vertaderes? Quan es dona el trànsit de representació a veritat i de veritat a estereotip?

Doncs si ho pensem uns moments, ni *La gran odalisca* representa una odalisca, ni la odalisca de *La gran odalisca* representa totes les odalisques, és a dir, totes les dones d'Orient de tots els harems. I encara menys totes les dones del Magreb. I tot i així, quan pensem en «dona del Magreb» encara de vegades ens ve la imatge d'Ingres. És igual que el nostre dia a dia convisqui constantment amb dones àrabs, musulmanes, magrebines; és igual que ens creuem amb una gran diversitat de dones del Magreb al carrer, al mercat, a l'escola, al transport públic... *La gran odalisca* pesa més. Ens agrada pensar que totes les dones del Magreb que ens creuem dia sí dia també són una excepció. O que quan arriben a casa i no les veiem, en realitat esdevenen *La gran odalisca* d'Ingres.

Com la mirada masculina occidental, a través de la pintura, ha imposat una manera de mirar, d'imaginar i de jutjar la dona musulmana? Quines distàncies imposa la pintura que dificulten altres apropaments cap al col·lectiu representat? Perquè quan un col·lectiu entra al món de l'art deixa de ser el col·lectiu i passa a ser obra d'art. Objecte artístic a ser contemplat i no posat en qüestió. L'obra d'art no es qüestiona...

O sí? Per què volem seguir legitimant una imatge subjectiva com a imatge representativa objectiva d'un col·lectiu? Per què no posar en qüestió que símbol no és igual a veritat? Per què no acceptar que les mirades artístiques d'uns quants homes blancs occidentals han condicionat la manera en què homes i dones occidentals mirem cap Orient? Per què no acceptar la distorsió i el distanciament de la nostra mirada vers Orient? Distorsió precisament donada per la distància. Per no voler apropar-nos-hi de cos present, sinó acceptar directament la imatge que ens arriba des de la història de l'art. Ens agrada l'aura, la màgia i el misteri, la sensualitat del que imaginem. No volem, no ens atrevim, no ens permetem acostar-nos-hi des de la *nostra* mirada. Massa diferent? Ens cau el mite de l'odalisca? Quan l'odalisca esdevé real resulta més cru, més incòmode, més incert, més humà?

Podem generar altres imatges? Podem recollir altres mirades? Podem sobreposar-nos a l'estereotip i preguntar-nos cadascú de nosaltres: com mirem Orient? Quines són les nostres ulleres? Des de quins condicionants/distorsionants mirem?

Raquel Friera fa temps que s'ho pregunta, que es posa en qüestió i posa en qüestió la mirada occidental, tan construïda com l'oriental. Per què mirem com mirem? Per què actuem segons mirem? Per què establim distàncies segons com mirem? De quines imatges preestablertes partim a l'hora de mirar l'altre? Com crear altres mirades?

I Orient? Com mira Orient a Occident? I si des d'un acte de sororitat deixem de preguntar a l'home blanc com veu les dones, tant les d'Orient com les d'Occident, i preguntem com la dona oriental mira la dona occidental? I si la dona del Magreb pintés la dona blanca occidental? I si la gran odalisca pintés la dona d'Ingres?

És la pintura una tècnica suposadament esgotada, suposadament morta, o una tècnica encara amb possibilitats? I si, precisament, la manera de posar en qüestió el relat hegemònic masculí de la història de l'art a través de la pintura passa justament per la pintura? Per la pintura a mans de qui al llarg de la història de l'art li ha estat negat o ignorat? I si la pintura és precisament l'arma necessària per crear aquestes imatges altres, per tot el que suposa de confrontació amb el mitjà, amb la tècnica, amb les veus predominants?

La pintura: perquè no és instantània; perquè permet un espai de reflexió; perquè permet un fer mentre reflexiones sobre el que pintes; perquè permet tapar i pintar a sobre tantes vegades com vulguis; decidir pintar, revisar, canviar, tapar, tornar a pintar, ajustar, donar volum, cos, llums i ombres, reajustar, redefinir o difuminar; reconfigurar mirades alhora que es pinta.

I si el gest de pintar, de crear imatges occidentals des d'Orient, es fa de forma col·lectiva?

RAQUEL, ¿POR QUÉ HACES ESTE PROYECTO?

Moviments i afectes entre cultures a través de la pintura

Raquel Friera pensa si organitzar un curs de pintura per a dones del Magreb pot ajudar-la a indagar en aquests temes. Comença la recerca. És comú aquest tipus de cursos? Se n'han fet de similars a Mollet? No. I a Granollers? Tampoc... Si organitzés aquest curs, hi hauria dones interessades? Quantes dones del Magreb tenen interès per les arts i, en concret, la pintura? Quantes tenen temps per assistir a un curs gratuït de pintura?

Contacta amb un institut de Mollet que ofereix batxillerat artístic. Hi ha noies d'origen magribí que s'interessin a cursar aquest batxillerat? No. Molt poques noies cursen estudis de batxillerat o universitaris. La majoria d'aquesta edat ajuda amb les feines de la casa. I si continua els seus estudis no és en la branca artística, perquè difícilment s'hi podrà dedicar professionalment per portar un sou a casa. I nois d'origen magrebí? Molt pocs.

Contacta amb la tècnica d'Immigració de l'Ajuntament de Mollet. Li planteja la intenció de fer un curs de pintura per a noies del Magreb. On pot buscar possibles interessades? Serà difícil... Aquestes noies no tenen temps, gairebé no dediquen els seus temps en el que les occidentals entenem per oci...

Contacta amb l'educadora de l'Espai Familiar del Centre Cívic L'Era. Hi ha vuit dones interessades en el curs. Bona notícia! Poc després, la Kenza deixa de treballar allà i es perd el contacte amb aquestes vuit dones. Tornem a començar la cerca.

Contacta amb l'única noia magribí que ha cursat el grau de Belles Arts a la Universitat de Barcelona. A què es deu aquesta xifra? Els estudis d'art no es consideren útils, no està ben vist. Pesa l'imaginari de la dona artista com a llibertina. Novament els imaginaris frenant realitats. Des d'Orient cap Occident. Des d'Occident cap Orient.

El curs o taller de pintura està molt estès com a activitat d'oci, extraescolar, com afició en l'imaginari occidental. Per què sembla tan complicat organitzar-ne un per a dones magrebines? Serà que la pintura és occidental?

Aconsegueix el contacte d'un professor d'institut que treballa amb integració social. Hi ha tres noies interessades a fer el curs.

Contacta amb el Centre Cívic L'Era. Hi ha set dones interessades a fer el curs.

Un grup de deu dones està interessat a assistir al curs. Deu dones magrebines: diferents edats; diferents situacions familiars; diferents mirades sobre Orient/Occident; diferents contextos. Algunes han nascut a Occident, d'altres fa anys que hi van arribar.

La Raquel vol organitzar el curs de pintura, però no vol serne ella la professora. Perquè és dona blanca occidental. Perquè no ha impartit mai cursos de pintura. Perquè pensa que és més interessant per al projecte que la professora sigui també una dona magribí. Perquè vol ser facilitadora, observadora, investigadora del projecte i del curs, no la professora.

Raquel Friera, juntament amb l'artista tunisiana Rania Werda, organitza un curs de pintura per a dones d'origen de països de religió majoritària musulmana. Però no és un curs de tècnica pictòrica. O no només és això. És un curs on els proposa pintar la dona occidental, mentre reflexionen sobre les imatges de la dona occidental/oriental.

Dues acompanyants: Orient i Occident; totes dues dones; totes dues artistes; dues formes d'entendre l'art; diferents edats; diferents contextos; diferents trajectòries vitals; diferents idiomes materns. Quan es posen en joc, la Rania esdevé la professora de tècnica pictòrica i la Raquel qui acompanya

les dones en la conceptualització, en els debats que sorgeixen durant el procés pictòric sobre imaginaris i estereotips d'Orient i Occident.

Quines qüestions es posen sobre la taula? Què fa emergir la pintura? Quins moviments i afectes genera?

Primera proposta del curs: pintar un autoretrat. Emergeixen conceptes com: fer front a l'opressió occidental, divisió de cultures, nostàlgia, *«echo de menos el pasado»*, *«no me juzgues por la apariencia sino por lo que tengo en el interior»* (escrit en àrab i en castellà). Apareixen robes tradicionals del Marroc, confrontació d'arquitectures occidentals i orientals. Però en la confrontació no hi ha dicotomia Orient/Occident. Elles se situen al mig. És una fusió, un entrelligament, un trànsit constant: Orient-Occident-Orient. Un anar i venir entre cultures, entre identitats, moure's en un espai fluctuant «entre».

Segona proposta del curs: pintar la dona occidental. Crear una circumstància, un encontre per parlar i reflexionar sobre les mirades de les dones cap a les dones. Algunes reticències. Evitar l'encontre. *«I prefer do not»*. Entendre-ho com un encontre que necessita mediació. No necessitar mediació. No voler parlar de la dona occidental. Parlar de la dona occidental comporta acceptar la posició des de la que es parla, des de la que es pinta. No voler reflexionar sobre la pròpia imatge, sobre des d'on es mira/parla/pinta. En les pintures emergeixen conceptes com: consumisme, viure sola, sortir de nit, sortir de festa sola, estètica, cosmètica, mercantilisme del cos de la dona...

Joc de mirades. Estereotips sobrevolant: Orient/Orient, Occident/Orient, Orient/Occident, Orient-Occident/Orient, Orient-Occident/Occident, Occident-Orient/Orient... Generant desplaçaments, silencis, entusiasme, incomoditats, tensions, absències, pintura i més pintura. Intentar comprendre l'altre. Per què fa el que fa? Per què proposa el que proposa? Des d'on ho proposa? Hi ha una lectura entre línies? Per què nosaltres? Per què elles? La pintura és una excusa per parlar? El parlar és l'excusa per saber què i com pintar?

Crear un tipus d'encontre des d'una mirada occidental cap a l'oriental. Com apropar-se a l'altra? Com trobar la justa distància? Com generar els moviments justos? Com saber si s'està tibant el fil o s'està compartint? S'estan creant jerarquies sense saber-ho? S'estan creant per necessitat? Per no saber com lidiar amb aquestes distàncies proposades?

Atendre els fills, atendre la casa, atendre el marit, atendre les altres activitats que s'han convertit en hàbit. Voler assistir al curs perquè t'obre noves perspectives, perquè és un espai on poder parlar del que normalment no es parla, poder parlar del que normalment no et deixen parlar, o no està ben vist parlar/pintar. No voler assistir al curs perquè no és el que et pensaves, perquè fa desplaçar-te a altres territoris que no saps si hi vols entrar, perquè et fa posar en qüestió coses que no vols posar en qüestió, perquè és un curs de cinc sessions en dues setmanes i la vida pesa molt, la inèrcia pesa i no vols sacsejar la vida, no vols sentir-te incòmoda pensant i pintant, pensant i parlant, pintant i parlant. Despullar-se sense ser l'odalisca d'Ingres. Despullar-se sense treure's la roba. Despullar-se per saber qui ets. Qui et diuen que ets. Qui vols ser. Qui et diu qui vols ser.

Llums i ombres dels projectes participatius

L'assistència al curs és irregular, massa variables a conjugar.

Les converses durant el curs són irregulars, a vegades intenses, a vegades molt interessants, a vegades incòmodes, a vegades tenses.

L'idioma no ajuda. Barrejar àrab amb castellà i amb francès. Joc d'interpretacions. Els límits de la traducció es posen en joc. Impossibilitat de no poder comunicar de forma total. Perdre's per moments en la traducció. Evidenciar-se que la traducció és una il·lusió.

Alhora, sempre hi haurà una obertura, una indefinició. Pel que també es pot prendre la traducció com una pràctica inventiva, com un acte d'implicació i emancipació. La pintura com un exercici de traducció. De descodificar per tornar a codificar. I de la traducció a la transducció. Perquè no es tracta de traduir un text a un altre text. Un concepte a un altre concepte. Es tracta de convertir un imaginari en pintura. Traduir el concepte de dona occidental a imatge de dona occidental. I en la transducció ens repensem i transformem. Transformem la nostra manera de pensar, de sentir, de ser, d'actuar... Les dones del curs vers la idea de dona occidental. La dona occidental vers la idea de dona magrebina.

El projecte participatiu com arena on posar en joc transduccions a través de la pintura. De creuar posicions i mirades. Aprendre de cada posició, de cada decisió, de cada traç i pinzellada. Per què aquesta i no una altra? Per què en aquesta direcció i no en una altra?

El projecte participatiu com espai que fa emergir la complexitat i multiplicitat del propi projecte i subjectes involucrats. Quan de la imatge passes a allò performàtic, a les relacions i interrelacions. No només pintar, sinó pintar i qüestionar-se el perquè d'allò a pintar, el com d'allò a pintar. I mentre estàs al curs, no estàs sola, pintes i converses, pintes i comparteixes afectes, inquietuds, dubtes, intimitats, idees, tensions i contradiccions. I els afectes passen per davant de la pintura. Els afectes entesos com les cures, cuidar-se les unes de les altres; però també entesos com sentir-se afectada pel que succeeix, sentir-se travessada per les circumstàncies. Sentir-se part del grup... o no. Voler mantenir la distància. No voler sentir-se afectada per les circumstàncies. Voler aprendre la tècnica i prou. Voler aprendre a pintar i prou.

Hi ha qui diu que no hi ha aprenentatge si no et mous d'on estàs. Hi ha qui diu que no hi ha aprenentatge si no hi ha discrepància. De la discrepància emergeix el debat i el posar-se en joc. Fer trontollar les estructures i bases internes per explorar noves estructures, noves bases sobre les que sustentar els discursos i maneres de fer, sentir, pensar, actuar; o reconfigurar les existents, donant lloc a altres maneres de fer, sentir, pensar, actuar...

En el moment en què ens trobem, potser només podem afirmar-nos en el nostre nomadisme, en acceptar que per estar vius i sobreviure a la complexitat i a la multiplicitat cal mantenir-nos en moviment, en el constant esdevenir; a vegades a velocitats que no ens agraden, en què no ens sentim còmodes; a vegades a velocitats que ens fan volar. En tot cas, no podem parar, perquè no sabem parar, perquè ens agrada sentir-nos vives, inquietes, en constant aprenentatge des de la il·lusió de diferència.

PEUS DE FOTOGRAFIA >>

Imatges: Raquel Friera, Dolors Juarez i Sergi Hernández de la intervenció a L'Aparador.

Fotomuntatge: Judit Onsès.

AGRAÏMENTS >>

Paki de la Villa-Ajuntament Mollet. Laura Toribio-Ajuntament Mollet. Emili Agua-do-Institut Gallecs. Angelina Serra de l'IES Mollet. Xavier de Luca de Jiser. Hangar. Mireia Estrada de Jiwar. Safaa Erruas. Khadija El Aadmi. Assumpta Bassas. Youssef El Maimouni. Kenza Zahir. Dolors López. Laura Vega. Marta Busquets. i a la resta de l'equip del Centre Cívic L'Era. Saloua Nait Hamou, Meriem Bouchakkar, Samira El Hammam, Nour El Houda Addou i altres dones participants al curs.

MÉS INFORMACIÓ >>

dexposarseaixi.hotglue.me

COM ARRIBAR-HI >>

Rodalies Renfe: R2 i R8 (parada Mollet Sant Fost), R3 (parada Mollet Santa Rosa).

Autobusos Segalés: 302, 303, 305, 320, 321, 323, 325, 330, 332, 360, 362, 501.

Museu Abelló · Ajuntament de Mollet del Vallès · Diputació Barcelona · Generalitat de Catalunya Departament de Cultura

Col·laboren: L'Era centre cívic · JISER · HANGAR.ORG/20 · pitapes
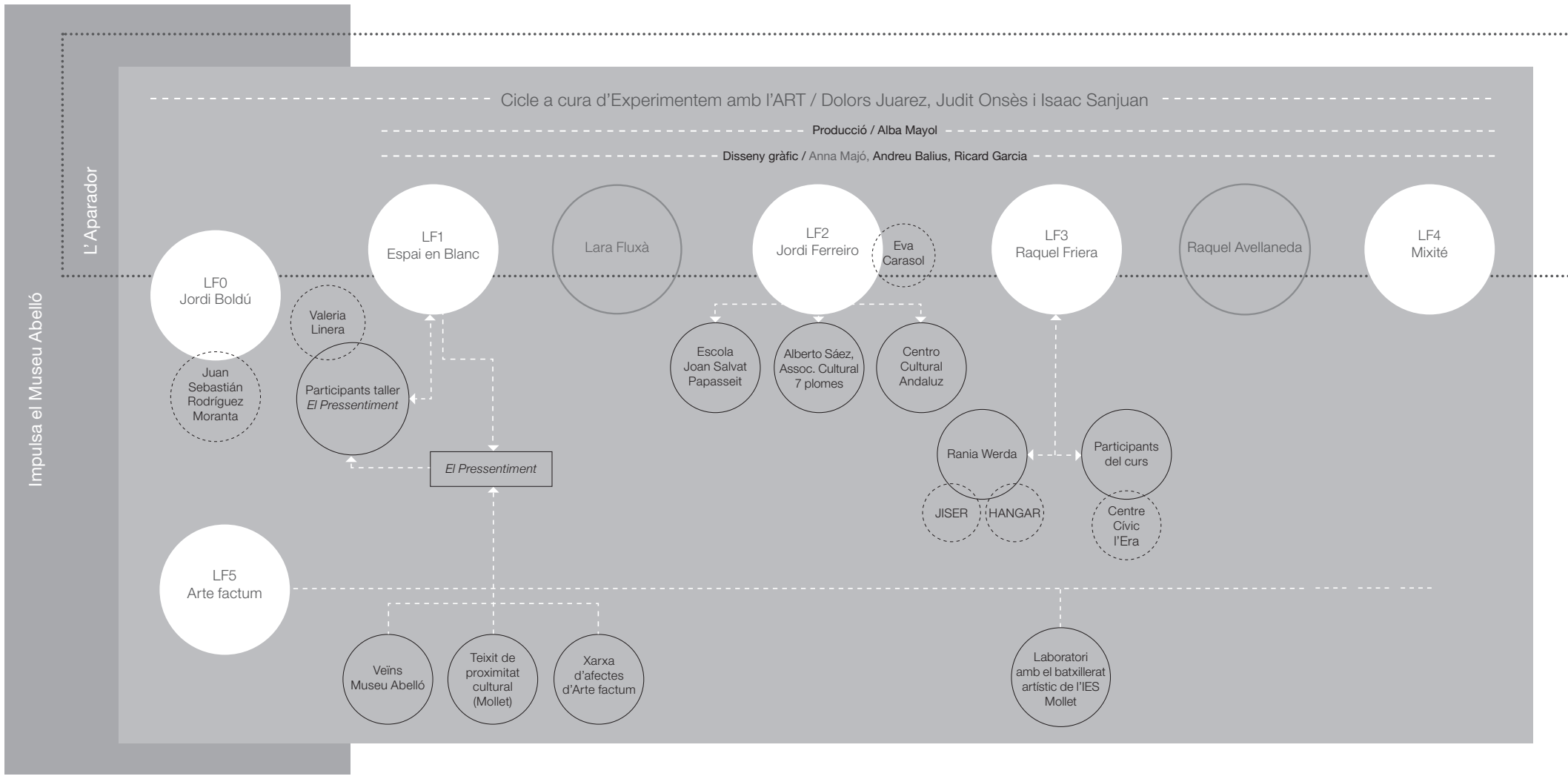
MAPA D'AGENTS IMPLICATS